

Laczkó Sándor

A filozófiai élet jelene Magyarországon

(Intézmények, műhelyek, közösségi fórumok)

A magyar filozófiai élet jelenéről írni nehéz vállalkozás, mert óhatatlanul lesznek fontos mozzanatok, amelyek túlságosan hangsúlyosan vagy éppen hangsúlytalanul jelennek meg a leírásban, illetve lesznek olyan intézmények, amelyek kimaradnak az összegzésből. Éppen ezért jelen áttekintő tanulmány bevallottan nem törekszik a teljességre, s nem vállalkozik többre, mint a mai magyar filozófiai élet (az ezredforduló utáni évtized) tablószerű ábrázolására, az intézményesült filozófiai alakzatok esszenciájának a vázlatos áttekintésére, egyfajta leltárra. Ugyanakkor mellőzi a „nevek”, a filozófus személyiségek említését. Ezen szándékolt anonimitással is az intézmények, vagyis a „közösségi játéktér” sajátosságainak a bemutatására kívánja helyezni a hangsúlyt, s a mai magyar filozófiai élet működési körülményeit és intézményi struktúráját ábrázolva sajátos pillanatfelvételt kíván nyújtani. Nem a személyes teljesítmények¹ értékelésének a szemszögéből, hanem a meghatározó intézmények és szellemi műhelyek, a közösségi gondolkodás társasági fórumainak felvázolása révén mutatja be azt, amit a magyar filozófiai élet jelene szempontjából fontosnak tart.

Ahhoz azonban, hogy a jelenről beszéljünk, elkerülhetetlenül szükséges, hogy ha mégoly röviden is, de szót ejtsünk a közelmúltról, illetve a magyar filozófiai hagyományról. Arról a hagyományról, amely noha nem határozza meg egyértelműen és kizárólagosan a filozófia magyarországi művelésének jelenét, mégsem elhanyagolható tényező, ezért néhány lényeges vonatkozását ki kell emelnünk.

A magyar filozófiai hagyomány és a közelmúlt

A magyar gondolkodástörténet egyik sajátossága, hogy a filozófia szellemi életen belüli pozíciói sohasem voltak jók, így a „bölcesség szeretésének tudománya” az elmúlt századokban viszonylag kevés befolyással bírt. Sokáig hiányzott a kiforrott szaknyelv és intézményrendszer, s hiányoztak a nagy formátumú személyiségek. A magyar filozófiai kultúra elmaradottsága,

Laczkó Sándor (1962) – filozófiatörténész, egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem, illetve SZTE Társadalomelméleti Gyűjtemény, Szeged, laczkos@bibl.u-szeged.hu

A szöveg korábbi változata megjelent a pozsonyi Filozofia című folyóiratban *Sucasna situácia vo filozofii Madarsku* címmel. 2009. 2. 97–106.

¹A mai magyar filozófiai életnek természetesen megvannak a meghatározó személyiségei, elismert és befolyásos gondolkodói, s igaztalanok lennének, ha a filozófia számára oly fontos individualitásnak, a személyes teljesítményeknek még csak említés szintjén sem hagynánk teret. Jelen tanulmány azonban nem az egyéni teljesítmények, a kortársi életművek értékelését tekinti feladatának. Bár abból a feltételezésből indul ki, hogy az intézményi keretek, a közösségi gondolkodást befolyásoló gondolati attitűdök és hatások, illetve az egyéni kreativitásra alapozó teljesítmények együttesen határozzák meg a kortárs magyar filozófiai kultúrát, mégis jobbra csak az intézményi háttér bemutatásával kíván foglalkozni.

megkésettsége, elszigeteltsége és receptivitása toposzszerűen ismétlődő tételei a témáról szóló diskurzusoknak. Mint ahogyan az is, hogy a magyar filozófiai tradíció kitüntetett korszaka a 19-20. század fordulója, ugyanis ekkorra teremtődtek meg a feltételei egy szerveesebb magyar(országi) filozófiai kultúrának. Beérett egy művelt, európai látókörű és külföldön iskolázott filozófusgeneráció, kialakultak a filozófia művelésének nélkülözhetetlen intézményei, filozófiai periodikák és könyvsorozatok láttak napvilágot, megszilárdult a magyar filozófiai szaknyelv, s jelentékeny gondolati teljesítmények születtek.

A századforduló évtizedeinek talán a legfontosabb sajátossága, hogy a legkülönbélebb intézményteremtési törekvéseknek lehettünk a tanúi. 1881-ben indult útjára a Filozófiai Írók Tára² című könyvsorozat a klasszikus filozófiai művek magyar nyelvű fordításainak közzétételére, s 1882-ben látott napvilágot a Magyar Philosophiai Szemle³ első száma, majd a Szemle 1891-es megszűnését követően 1892-ben jelent meg az Athenaeum első évfolyama, amely 1947-es megszűnéséig a korszak legjelentősebb magyar filozófiai periodikája volt.

A 20. század egészét tekintve részben különböző, részben pedig az előző századokhoz hasonló folyamatokat követhetünk nyomon. Egyrészt az állandó megszakítottság és az örökös újrakezdés jellemezte a század magyar filozófiai gondolkodását, másrészt viszont megjelennek az eredeti és jelentékeny teljesítményt felmutató gondolkodók.⁴ Csakúgy, mint a társadalom- és politikatörténet esetében, a 20. századi magyar filozófiai gondolkodás is cezúrákkal van tele. A századforduló körüli, a két világháború közötti, a második világháborút követő, illetve az 1989 utáni évtizedek szellemi alakzatai és irányvételei, kényszerpályái és törekvései rendkívül különbözőek.

Egy mindent uralni akaró ideológia, a marxizmus–leninizmus bukása után a filozófiai életben a nyolcvanas években kezdődő „posztmarxista”⁵ korszak már a jelen közvetlen előzményét képezi. A magyar filozófiai élet összességében mára egyértelműen túljutott posztmarxista korszakán, s működését a nyugati filozófiához hasonlatos sokszínűség jellemzi. Az akadémiai, oktatási és civil intézményi struktúra teljes átalakulása, a személyes és kollektív filozófiai teljesítmények, illetve a filozófiát szakmaként művelő fiatal filozófusgeneráció egyre markánsabb jelenléte mára új arculattal látta el a magyar filozófiai kultúrát.

A magyar filozófiai élet jelene. Az intézményi struktúra

A mai magyar filozófiai élet sokszínűségének⁶ egyik meghatározó jellemvonása, hogy a jelentősebb kortárs nyugati filozófiai irányzatok és gondolati áramlatok majd mindegyike jelen

²Többek között *Platón, Arisztotelész, Descartes, Spinoza, Hume, Kant* és *Nietzsche* műveinek első magyar nyelvű fordításai jelentek meg a sorozat égisze alatt. A FIT a magyar filozófiatörténet legjelentékenyebb (ma is működő) sorozata.

³A Magyar Philosophiai Szemle (1882–1891) volt az első önálló magyar nyelvű filozófiai folyóirat.

⁴Például *Lukács György, Zalai Béla, Bibó István* vagy éppen a rendkívül vitatott *Hamvas Béla*.

⁵A filozófia területén a rendszerváltás már jóval korábban bekövetkezett. A nyolcvanas években a kanonizált marxizmus felszínes uralma mögött már nyugati filozófiai áramlatok befolyásának a növekedése tapintható ki. Valójában azonban a magyar filozófiai élet (intézményi, strukturális és tartalmi vonatkozásban) csak a kilencvenes évtizedben állt talpra. Lásd erről *Perecz László: Talpraállás után. = MFT Hírek 2001. 1. 3–21.*

⁶A sokszínűség ugyanakkor messze nem jelenti a hiánytalan működést. Az anyagi források szűkössége, a humán tudományok szellemi életben belüli befolyásának csökkenése, illetve a filozófia humán tudásterületek közötti viszonylagos súlytalansága esetlegessé és ingatagá teszi a magyar filozófiai életben belül megnyilvánuló különféle törekvéseket.

van és különböző hatásokkal, de képviselteti magát, igazolva mintegy a magyar filozófiai kultúra évszázadok óta kitapintható sajátosságát, a befogadó, receptív jelleget. A kortárs francia, német és angolszász filozófia befolyása markánsan megnyilvánul az intézményi működésben is.⁷ A mai magyar filozófiai életet leginkább meghatározó irányzatok, a kortárs magyar filozófia „hangoltságát” alapvetően befolyásoló gondolati attitűdök (a szisztematikus filozófiatörténeti kutatások mellett) a fenomenológiai-hermeneutikai, az analitikus-tudományfilozófiai és a posztmodern.⁸ Ugyanakkor mégsem állíthatjuk, hogy a mai magyar filozófia pusztán leképezése lenne a kurrens európai gondolati áramlatoknak. Önállóságra és eredetiségre számot tartó törekvések is születnek. Ha az európai filozófiát lényegesen befolyásoló gondolatokat nem is fogalmazzuk meg a magyar filozófusok, a nemzetközi porondon teljesítményükkel feltétlenül megállják a helyüket.

A mai magyar filozófiai életről sokat elárulnak intézményei, amennyiben az intézményi keretek által biztosított (vagy éppen nem biztosított) feltételrendszer egyben kijelöli a filozófiai gondolatok mozgásterét is. A filozófia intézményi struktúrájának átalakulása az oktatás és kutatás, a civil szféra, illetve a könyv- és lapkiadás területein mára egyértelműen kimutatható.

A Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Tudományos Bizottsága és az MTA Filozófiai Kutatóintézete

Hagyományosan a *Magyar Tudományos Akadémia (MTA)⁹ Filozófiai és Történettudományi Osztálya*,¹⁰ illetve a *Filozófiai Tudományos Bizottság* az, amely jogosultsággal rendelkezik bizonyos egyéni szakmai stallumok és előmenetek tekintetében. Az akadémiai (nagy)doktori védések, illetve habilitációs eljárások az *MTA Filozófiai Tudományos Bizottság*¹¹ égisze alatt történnek. Ugyancsak a Bizottság hatáskörébe tartozik a Magyar Filozófiai Szemle kiadása, a Filozófiai Kutatóintézet felügyelete, illetve rendezvények és filozófiai művek megjelenetésének a támogatása.

A *Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Kutatóintézete*¹² az egyik legfontosabb intézménye az elmúlt húsz év magyar filozófiai életének. Részben már 1990 előtt is így volt ez (ám akkor még bizonyos ideológiai funkciók is tapadtak működéséhez), de jobbra azt követően vált azzá. Az elmúlt két évtizedben önálló kutatási főirányok és programok meghatározásával

⁷ A legkülönbözőbb együttműködési kapcsolatok, így a külföldi ösztöndíjak, a vendégprofesszúra, a klasszikus és kurrens filozófiai művek fordításai, az országhatárokon átnyúló civil szerveződések és kutatási nagyprojektek, valamint a nemzetközi konferenciák intézményi orientációt és személyes előmenetelt meghatározó szerepét nem tagadhatjuk.

⁸ Természetesen ezen irányultságok nem fedik le teljes egészében a mai törekvéseket, sőt ezeken belül is különböző leágazások lehetségesek, mint például nyelv- és kommunikációfilozófia, illetve alkalmazott filozófiai kutatások vagy éppen a filozófia részdiszciplínáit érintő esztétikai, vallásfilozófiai, politikai filozófiai és etikai kutatások.

⁹ A Magyar Tudományos Akadémiának jelenleg hat filozófus akadémikus tagja van *Almási Miklós*, *Heller Ágnes*, *Fehér M. István*, *Kelemen János*, *Nyíri J. Kristóf* és *Vajda Mihály* személyében. Az Akadémia szakmai köztestületeinek pedig tagja lehet minden filozófiából PhD fokozattal rendelkező filozófus.

¹⁰ http://mta.hu/ii_osztaly_cikkek/ii-filozofiai-es-tortenettudomanyok-osztalya_9421

¹¹ <http://mta.hu/cikkek/filozofiai-bizottsag-112491>

¹² <http://www.phil-inst.hu/magyar.html>

és megvalósításával jelentékeny „kollektív” filozófiai teljesítmények születtek a Kutatóintézet falai között. Alapkutatások (vallásfilozófia, nyelvfilozófia) felvállalása, illetve dokumentációs feladatok ellátása mellett az ezredfordulón az információs társadalom problémáinak filozófiai kutatása vált a Kutatóintézet domináns programjává.

Az elmúlt évtized viszonylatában az intézmény egyik kitüntetett jelentőségű programja volt a *Magyar Virtuális Enciklopédia*,¹³ amely a Kutatóintézet, az MTA és a T-Mobil közös „tartalomszolgáltató” vállalkozásaként határozta meg önmagát. Az információs társadalom igényeinek megfelelő, s annak eszközeivel élni kívánó vállalkozás a Filozófiai Kutatóintézet és az Uniworld Közhasznú Egyesület közös online projektje volt az *Akadémiai-Filozófiai Nyitott Egyetem*.¹⁴ Ugyancsak a Kutatóintézet, az MTA és a T-Mobil közös online programja *A 21. század kommunikációja*¹⁵ címet viselte, amely a „mobil információs társadalom” problémáinak interdiszciplináris kutatását vállalta fel. A Kutatóintézet egyik nagy vállalkozása volt 2000-ben a *Filozófia az ezredfordulón* című konferencia,¹⁶ amely szinte a magyar filozófiai élet egészét megmozgatta. Az előadások a filozófia ezredfordulós lehetőségeit, hagyományos és újkeletű problémavilágát, önmagához és más tudományokhoz való viszonyát, illetve a filozófiát az ezredfordulón érő kihívásokat értelmezték. A megélenkülő magyar filozófiatörténeti kutatásokat jelzi a Kutatóintézet *Recepció és Kreativitás – Nyitott magyar kultúra* című multidiszciplináris kutatási programja,¹⁷ amelynek eredményei hét kötetben jelentek meg, köztük a magyar filozófiai hagyomány receptivitását (és kreativitását) vizsgáló tanulmánykötettel.¹⁸ De kutatási programot valósított meg a Kutatóintézet a *Minden Filozófia Nyelvkritika*.¹⁹ *A 17–20. századi nyelvfilozófia történetéhez*, illetve *Vallásfilozófia és a vallások társadalmi jelenléte*²⁰ címmel, s ki kell emelnünk *A lét hangoltsága*²¹ címmel kiadott tanulmánykötetet is.

2012. január 1-jétől az akadémiai intézetek átszervezését követően a Kutatóintézet átalakult, így a továbbiakban az *MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Filozófiai Intézeteként* működik, s a kutatási tevékenység alapvető fókuszába a tudományfilozófia, a tudomány megértése és az ismeretelmélet került. Ezt a tematikus behatárolást, illetve az ezzel párhuzamosan zajló létszámleépítést érzékeny veszteségként éli meg a honi filozófustársadalom.²²

A Kutatóintézettel egy szervezeti egységet képezett, majd 2012 januárjától az Akadémiai Könyvtárhoz került át²³ a *Lukács Archívum és Könyvtár*.²⁴ Az Archívum *Lukács Györgynek*, a filozófiai gondolkodás kiemelkedő alakjának egykori lakásában működik 1972 óta, s kutatási,

¹³ www.enc.hu

¹⁴ www.nyitottegyetem.phil-inst.hu

¹⁵ <http://21.sz.phil-inst.hu/>

¹⁶ *Filozófia az ezredfordulón*. Szerk. Nyíri J. Kristóf. Bp. 2000.

¹⁷ <http://zeus.phil-inst.hu/recepcio/>

¹⁸ *Közelítések a magyar filozófia történetéhez*. = *Recepció és kreativitás – Nyitott magyar kultúra*. Szerk. Mester Béla – Percz László. Bp. 2004.

¹⁹ <http://www.phil-inst.hu/lm/nyelvkritika/>

²⁰ <http://www.phil-inst.hu/hu/vallasfil/vallasfil.html>

²¹ *A lét hangoltsága: tanulmányok a tudás sokféleségéről*. Szerk. Gábor György – Vajda Mihály. Bp. 2010.

²² A rendszerváltás utáni egyik legnagyobb hazai filozófiai „botrány” is a Kutatóintézethez köthető, amelynek hozadékaként 2010-től elbocsátásokra, munkaügyi perekre s az intézeti munka ellehetetlenülésére került sor, s mindez végső soron a filozófia „kriminalizálásához” vezetett.

²³ Ezzel az aktsussal gyakorlatilag ellehetetlenült a működése, s mint önálló kutatóhely megszűnt létezni, pusztán olvasószolgálat működik az intézményben.

²⁴ <http://project6.ehome.hu/lu/hu/main.html>

hagyaték gondozási és kiadói tevékenységet folytat. Elsődleges feladata, hogy gyűjtse, őrizze, gondozza, feltárja és az érdeklődők számára hozzáférhetővé tegye Lukács György hagyatékát, levelezését és könyvtárát, műveinek kéziratos és nyomtatott szövegeit és valamennyi publikációját.

Filozófia a középiskolában és a felsőoktatásban

A filozófia bár jelen van a középiskolai és egyetemi oktatás különböző szintjein, mégsem problémátlan ez a jelenlét. A gimnáziumok 11–12. évfolyamában alapozó tárgyként a *Bevezetés a filozófiába*, illetve az *Emberismeret és etika* tantárgyak oktatása heti egy órában történik. (A szakiskolákban és szakközépiskolákban nem kötelező, így alig jelenik meg a filozófia.²⁵) A gimnáziumokban érettségi tárgy ugyan, de csak kevesen választják. 2005 és 2010 között lehetett filozófiából emelt szintű érettségit tenni, s 2008 és 2010 között továbbtanulás esetén az ún. „szabad bölcsészet” egyetemi alapszak felvételijébe beszámítható volt a filozófia érettségi eredménye. 2011-től azonban már nem lehet a filozófia érettségi során szerzett pontokat a felvételi eljárásban érvényesíteni. Filozófiából érettségit ugyan lehet tenni, de továbbtanulás esetén nem lehet pontot szerezni vele. Ennek is köszönhetően az elmúlt évben mintegy felére csökkent a filozófiából érettségizők száma, s 2011-ben nem érte el a kétszázat.²⁶ Félő, hogy mindez azt is jelenti, hogy a filozófia kikopik a középszintű oktatásból, s mindez hatással lesz felsőoktatási pozícióira is. Ugyanakkor látnunk kell, hogy a középszintű filozófiaoktatásban jelentős tartalékok rejlenek, helye, szerepe és elismertsége messze nem tisztázott, a nagyobb tantárgyak mellett (magyar nyelv és irodalom, történelem) alig érvényesül. Fontossága pedig megkérdőjelezhetetlen lenne, amennyiben megalapozhatja a filozófia egyetemi oktatását, s nagy szerepe lehet(ne) a filozófiai gondolatok iránti érdeklődés felkeltésében, a filozófiai látásmód szélesítésében, egyáltalában véve a differenciált és reflektív gondolkodás mód kifejlesztésében²⁷.

A legtöbb filozófussegiztenciát (állást) biztosító s így leginkább meghatározó intézményei a honi filozófiai életnek a felsőoktatási intézmények filozófiai intézetei, illetve tanszékei. Ugyancsak ehhez a szférához kapcsolódtak az elmúlt évtizedben bizonyos filozófiai nagyrendezvények,²⁸ illetve a legnagyobb kutatási programok, amelyek eredményessége és hatékonysága nagyban függött a finanszírozás esetlegességétől.²⁹

²⁵ A vonatkozó kerettantervekről lásd: <http://www.nefmi.gov.hu/kozoktatasi/tantervek/kerettantervek>

²⁶ <http://www.oh.gov.hu/korabbi-erettsegi/korabbi-erettsegi>

²⁷ Noha a tanterv szerint az ország valamennyi gimnáziumában oktatják a filozófiát, s ez elvileg az érettségi előtt álló fiatalok tömegeinek találkozását jelenthetné a filozófiával, ám a gyakorlatban ez nem mindig érvényesül, jobbra a nagyobb gimnáziumokban is csak tanáregyenlőségekhez köthetően jelenik meg számottevő és hatásos módon a filozófia. Ugyanakkor a tantárgy iránti elkötelezettséget és a filozófia iránti érdeklődést jelzi az *Emberismeret és Etika Tanárok Baráti Társasága* létrejötte (<http://www.emberismeret-etikatana.hu/index2.php>), illetve az, hogy a *Filozófiai OKTV*-n és a *Filozófus Diáktalálkozó* nyári táboraiban sok diák vesz részt.

²⁸ AZ ELTE BTK Filozófia Intézete által minden év szeptemberében szervezett többnapos tanévnyitó konferencia a szakma talán legnagyobb seregszemléje.

²⁹ Ezen projektekről, illetve a finanszírozás forrásairól és nehézségeiről itt nem kívánunk beszélni, noha talán a jelen helyzet leírásakor ez lenne a legfontosabb kérdés.

A többszintű egyetemi képzésre történő átállással (bolognai folyamat) megszűnt az önálló filozófia szakos³⁰ egyetemi képzés. A felsőoktatásban 2006 őszétől az ún. szabad bölcsészet alapképzési szakon (BA) belül jelenik meg a filozófia, az etika és az esztétika szakirány, amelyet azután az alapképzés hat félévét követően mesterképzés (MA) formájában lehet folytatni négy féléven át s újabb speciális (akár filozófián belüli) szakterületekkel kiegészíteni.³¹

Filozófiai doktori képzés (PhD) zajlik Budapesten az ELTE-n (analitikus filozófia, antik filozófia, esztétika, fenomenológia, hermeneutika, logika, politikai filozófia, újkori filozófia, a Debreceni Egyetemen (filozófiatörténet, modern filozófia, esztétika), a Szegedi Tudományegyetemen (metafizika és metafizika-kritika, etika, társadalom- és alkalmazott-filozófia, művészetfilozófia) és a Pécsi Tudományegyetemen (ismeretelmélet és etika, társadalom-filozófia, kommunikációfilozófia, klasszikus német filozófia, pragmatizmus, kortárs filozófia, analitikus filozófia), valamint a Central European Universityn. A BA-, MA- és PhD-képzés mellett egy-egy egyetemi filozófiai műhely arculatának, szellemi potenciáljának és irányultságának megfelelő kutatási programok is kötődnek az említett egyetemek filozófia tanszékeihez. Ezen intézményekben tehát az oktatási alapfeladatok ellátása mellett komoly filozófiai kutatóműhelyek is létrejöttek.³²

Civil filozófiai szerveződések

Az akadémiai, illetve a köz- és felsőoktatási struktúra mellett (vagy éppen annak ellenében) a civil filozófiai szerveződések teszik igazán színessé a mai magyar filozófiai élet palettáját. Sokak véleménye szerint a hazai filozófia megújulása is inkább a civil szféra kezdeményezéseitől várható. Ugyanakkor az akadémiai és felsőoktatási szféra szemléletet és egzisztenciát meghatározó intézményesült elvárásai és „versenyközpontú” feltételrendszere (PhD, ösztöndíjrendszer, programfinanszírozás stb.), amely mindinkább háttérbe szorítja a filozófiai életvilág-jellegét, valamint a civil szféra folytonos forráshiánya ennek ellentmondani látszik.³³ Mindezzel együtt a rendszerváltás után jelentékeny civil filozófiai szerveződések jöttek létre és/vagy újultak meg. Néhányat érdemes kiemelni közülük.

³⁰ Korábban Budapesten az ELTE-n, a szegedi, debreceni, pécsi és miskolci egyetemeken lehetett filozófia szakos (tanári) diplomát szerezni. A képzés öt évig tartott, mára ennek a képzési formának a kimenő évfolyamai is elhagyták az egyetemek falait. Jelenleg ún. szabad bölcsész (s azon belül filozófiai jellegű) BA- és MA-képzés is ugyenezen egyetemeken, illetve a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, a Károli Gáspár Református Egyetemen, a Pannon Egyetemen, az Eszterházy Károly Főiskolán és a Kaposvári Egyetemen van.

³¹ Jelenleg intézményenként egy-egy évfolyamban átlagosan mintegy 10-30 hallgató vesz részt filozófiai alap-, illetve mesterképzésben. A BA- és MA-tanulmányoktól függetlenül a magyarországi felsőoktatási intézmények mindegyikében, majd valamennyi karon oktatnak filozófiai jellegű tárgyakat vagy pusztán filozófiatörténetet, de sok esetben speciális filozófiai kurzusok is meghirdetésre kerülnek.

³² Talán nem tévedünk nagyot, ha azt állítjuk, hogy a filozófia felsőoktatási pozícióinak nem feltétlenül tett jót az új rendszere történő áttérés, sokkal inkább kikezdte, mintsem megerősítette pozícióit az, hogy versenyre kényszerült a hatékony problémamegoldásra orientálódó tudásterületekkel és képzési formákkal. A filozófia diploma, sőt PhD „mirevalósága” a hallgatók között is visszatérő, tehát tisztázásra váró kérdés, amely egyúttal a képzési formák és tartalmak átalakításának és specializációjának az igényét és kényszerét is felveti.

³³ Igaz ugyanakkor az is, hogy a civil szerveződések alternatív gondolatíságot és tevékenységi formát megjelenítve sok esetben termékenyítő módon hatottak a kortárs magyar filozófiai életre.

A *Magyar Filozófiai Társaság*³⁴ (MFT) országos hatókörű érdekképviseleti és szakmai szerveződés, amely a civil filozófiai élet egyik legfontosabb centruma, szerteágazó tevékenységi körökkel és formákkal. A Társaság céljaként fogalmazza meg a hazai filozófiai élet összefogását és szervezését, a magyar filozófiai kultúra ápolását, a szakmai kommunikáció és információáramlás elősegítését, a szakmai érdekképviselet ellátását és a filozófiai műveltség terjesztését. Céljainak megvalósítása érdekében előadássorozatokot, konferenciákat és szakmai fórumokat szervez, külföldi szakembereket hív meg magyarországi látogatásra, illetve kiadványokat jelentet meg. Külön érdemes kiemelni, hogy a Társaság évente egy-egy neves külföldi professzort hív meg magyarországi díszelőadásra.³⁵ Emellett szervezi és felügyeli a középiskolai filozófiai tanulmányi versenyeket, delegáltjai részt vesznek a Nemzetközi Filozófiai Diákolimpián. A Társaság talán egyik legfontosabb vállalkozása, hogy Lábjegyzetek Platónhoz³⁶ sorozatcímen 2002-től minden évben országos konferenciát szervez, s ugyanezzel a sorozatcímmel könyvsorozatot jelentet meg.

A *Magyar Fenomenológiai Egyesület*³⁷ az utóbbi évek egyik legigéretesebb szerveződése, amelyet fiatal egyetemi tanárok és PhD-hallgatók hoztak létre és működtetnek. Tevékenységük rendkívül szerteágazó. Többek között konferenciát szerveztek *Intencionalitás* címmel, illetve *Immanuel Levinas*ról, valamint *Jean-Paul Sartre* és *Maurice Merleau-Ponty* születésének 100. évfordulója alkalmából. Emellett *Nyári Egyetemet* működtetnek, *Fenomenológiai Kollégium* néven előadássorozatokot, kurzusokat hirdetnek, s egy ún. *Fenomenológia Szimpóziumot* hoztak létre, amely a magyar fenomenológiai kutatásokról kíván képet adni, lehetőséget biztosítva az előadóknak kutatási eredményeik megvitatására és bemutatására. S feltétlenül ki kell emelni, hogy az Egyesület *Aspecto* címmel filozófiai folyóiratot is indított.

A *Tudományfilozófiai Szeminárium*³⁸ az *ELTE Tudománytörténeti és Tudományfilozófiai Tanszéke*³⁹ által működtetett és a széles nyilvánosság számára nyitott analitikus-tudományfilozófiai fórum, amely ugyan kötődik az egyetemhez, ám működésében mégis inkább civil sajátosságokat mutat. Azáltal, hogy a szeminárium keretei között nagy rendszerességgel magyar és külföldi előadók logikai, tudományfilozófiai, ismeretelméleti, nyelvfilozófiai, elmefilozófiai stb. témákban tartanak előadásokat és vitafórumokat, mintegy összefogja az analitikus-tudományfilozófia hazai elkölvezettjeit.

A *Német–Magyar Filozófiai Társaság* 1993-ban alakult magyar és német filozófusok részvételével. Évente nemzetközi konferenciát szerveznek hol Németországban, hol pedig Magyarországon. A Társaság célja a német és a magyar filozófiai élet egymáshoz való közelítése, a közös filozófiai kutatások és oktatás elősegítése elsősorban konferenciák szervezésével,

³⁴A Magyar Filozófiai Társaság 1901-ben jött létre, a negyvenes évek végétől szüneteltette tevékenységét, majd 1989-ben alakult újjá, s jelenleg mintegy 460 taggal működik. Tevékenységéről az MFT honlapja tájékoztat: <http://www.mfi-hps.hu/>

³⁵Az elmúlt másfél évtizedben többek közt *Jaakko Hintikka*, *Richard Swinburne*, *Manfred Frank*, *John Searle*, *Wolfgang Rödl*, *Anthony A. Long*, *Pedro Ribas* és *Albrecht Wellmer* volt a Társaság díszelőadója.

³⁶Az esemény az MFT évenként megrendezésre kerülő nagyrendezvénye. A konferenciasorozat eddigi témái voltak: *A szeretet*, *Az erény*, *A bűn*, *A barátság*, *A lelkiismeret*, *A gyűlölet*, *Az igazságosság*, *A szabadság*, *Az akarat* és *Az ész*. Az egyes rendezvényeken elhangzott előadások szövegeit Lábjegyzetek Platónhoz sorozatcímen szerkesztett kötetek formájában jelenteti meg a Társaság.

³⁷<http://www.fenomenologia.hu/>

³⁸<http://hps.elte.hu/seminar>

³⁹http://hps.elte.hu/index_hu.html

vendégprofesszorok meghívásával, hallgatócserékkel, németországi és magyarországi alapítványok ösztöndíj-támogatásaival. A Társaság NMFT Közlemények sorozatcímével könyvek megjelentetését is felvállalta.

A *Magyarországi Francia Nyelvű Filozófiai Társaság* leginkább a *Francia Nyelvű Filozófiai Társaságok Szövetségének* két évente megrendezésre kerülő, 2006 augusztusában Budapesten megtartott „frankofón filozófusok” kongresszusának szervezésével vétette magát észre. A kongresszus témája *Az Azonos és a más. Azonosság és különbözőség* volt, számtalan hazai és külföldi (francia nyelvű) előadó vett részt a programban.

A magyar (nyelvű) filozófiai élet egyik fontos sajátossága, hogy túlnyúlik Magyarország földrajzi határain. Így elismert (határokon túli magyar) civil filozófiai intézménnyé nőtte ki magát Kolozsváron a *Pro Philosophia Alapítvány és Kiadó*, amelyet főként erdélyi kötődésű fiatal filozófusok működtetnek. A Pro Philosophia tevékenysége számtalan szállal kapcsolódik a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem és a nagyváradai Partium Keresztény Egyetem magyar nyelvű filozófiai tanszékeihez. Kellék néven filozófiai folyóiratot adnak ki, A magyar nyelvű filozófiai irodalom forrásai, illetve Műhely címmel könyvsorozatot jelentetnek meg, kutatási programokat működtetnek, előadásokat, vitafórumokat szerveznek.⁴⁰

Az említetteken túl civil filozófiai szerveződések sokasága működik kisebb-nagyobb rendszerességgel és hatékonysággal. Ilyen például az egyre aktívabban tevékenykedő, vitafórumokat és konferenciákat szervező *Magyar Daseinanalitikai Egyesület*,⁴¹ amely rendszeresen szervez tematikus hazai és nemzetközi konferenciákat, előadásokat. A *Magyar Patrisztikai Társaság*⁴² évente egy-egy tematikus konferencia megszervezésével hívja fel magára a figyelmet. De a teljesség igénye nélkül fontos civil szerveződésként említhetjük még a *Polányi Mihály Szabadelvű Filozófiai Társaságot*, a *Magyar Wittgenstein Társaságot*,⁴³ a *Magyar és Közép-Európai Whitehead Egyesületet*,⁴⁴ a *Magyar Kierkegaard Társaságot*, a *Bibó István Szellemi Műhelyt*,⁴⁵ a *Magyarországi Aquinói Szent Tamás Társaságot*⁴⁶ és az *Alkalmazott Filozófiai Társaságot*⁴⁷ is. Mindezen civil szerveződések egyértelmű bizonyítékai a mai magyar filozófiai élet sokszínűségének és pluralitásának. Még akkor is, ha közülük némelyik (anyagi források hiányában) érdemben alig tevékenykedik.

Filozófiai folyóirat- és könyvkiadás

A filozófiai folyóirat- és könyvkiadás átalakulásának egyik legörvendetesebb hozadéka, hogy az elmúlt két évtizedben egyre nagyobb számban jelent meg színvonalas magyar nyelvű filozófiai szakirodalom. A mai magyar filozófiai élet sokszínűsége és gazdagsága leginkább a filozófiai folyóirat- és könyvkiadás területén mutatkozik meg. Köszönhetően többek közt annak,

⁴⁰ <http://www.prophilosophia.ro/>

⁴¹ <http://www.daseinanalizis.hu/daseinanalizis.html>

⁴² <http://www.mpt.org.hu/>

⁴³ <http://www.phil-inst.hu/~wittgenstein/cel.htm>

⁴⁴ <http://www.whitehead.hu>

⁴⁵ [www://bobomuhely.hu](http://www.bobomuhely.hu)

⁴⁶ <http://hungariansita.org/>

⁴⁷ <http://www.jgypk.hu/alkfil/>

hogy több új filozófiai periodika, illetve könyvsorozat indult. A *magyar nyelvű filozófiai irodalom adatbázisának*⁴⁸ adatai szerint jelenleg évente mintegy 7-800 filozófiai jellegű publikáció lát napvilágot, s ebből mintegy 150 könyv, amelynek nagy hányada gyűjteményes tanulmánykötet, illetve klasszikus és kortárs filozófiai művek fordítása.

A magyar filozófiai élet társasági terei a folyóiratok, amelyek sajátos közösségi fórumként működnek. Örvedetes, ám talán némiképp meglepő módon a filozófiai lapkiadás tekintetében gazdag kép tárul elénk. A rendszerváltást követően mintegy tucatnyi filozófiai periodika jelent meg, s bár némelyikük rövid életű volt, többségükkel hosszabb távon lehet számolni. A filozófiai lapok mellett az irodalmi, művészeti és kulturális periodikák sokasága ugyancsak helyet ad filozófiai jellegű publikációknak, így a bölcséleti szövegek közlésének nincs különösebb akadálya.

A filozófiai folyóiratok mögött jobbra egymástól markánsan eltérő szellemi izlésvilág, szerkesztői koncepció, illetve szellemi holdudvar áll. Nyilvános önértelmezésük és felvállalt funkciójuk különbözősége miatt nehezen alakul ki közöttük párbeszéd, jobbra egymás mellett élnek, s csak elvétve reflektálnak a másira. Néhány kivételtől eltekintve inkább egy-egy szellemi műhely, azonos világlátású szakmai csoportosulás vagy éppen egy generáció gondolati fórumaiként működnek. Legtöbbjük különösebb hagyománnyal nem rendelkezik, így önmaga hagyományainak a megteremtőjeként lép fel. Mindezzel együtt majd mindegyik jelentékeny eredményeket tudhat a magáénak, még akkor is, ha hatásuk – a túlméretezett, illetve irodalmi és kulturális folyóiratok által dominált magyarországi folyóiratstruktúrán belül – lokális, és némely esetben alig terjed túl egy-egy szűk és zárt szerzői és olvasói bázison. Olvasóközönségüket a filozófusszakmán túl jobbra humán beállítottságú értelmiségiek és egyetemi hallgatók egyre szűkülő csoportja alkotja. A szerzőgárdájuk – bár vannak köztük jelentős átfedések – javarészt különböző. Funkciójuk az elmúlt másfél évtizedben – a filozófiai könyvkiadás kiszélesedésével és a gyűjteményes tanulmánykötetek megjelenésével – megváltozott. Publikációs fórumként továbbra is nagy szerepük van, de a szellemi életen belüli jelentőségük és befolyásuk csökkenni látszik, noha a filozófusszakma számára elengedhetetlenül szükséges a létezésük. Az utóbbi években inkább tematikus számaikkal és rovataikkal hívják fel magukra a figyelmet. Sőt egyenesen úgy tűnik, hogy a filozófiai lapok számára a tematikus számok megjelenítése jelentheti a túlélést, ennek révén lehetséges fenntartani az olvasói érdeklődést és a szerzői aktivitást.

A szemléleti frissesség és tematikai nyitottság inkább az újonnan alapított lapokat jellemzi, illetve jellemezte. Ugyanakkor a hagyományos értelemben vett akadémiai filozófiai szaklap, illetve az újító, hangnemében és beszédmódjában sokszor provokatív, problémavilágát tekintve pedig frissebb és nyitottabb filozófiai (esszé)folyóiratok jól megférnek egymás mellett. Inkább kiegészítik, mintsem kizárják egymást, hierarchia közöttük nehezen állítható fel.

A *Magyar Filozófiai Szemle*⁴⁹ a magyar filozófustársadalom nagy hagyományokkal rendelkező, „hivatalos” akadémiai szaklapja, amely 1957-től jelenik meg mint a Magyar Tudományos

⁴⁸ <http://bodza.bibl.u-szeged.hu:9802/human/philobibl>

Az adatbázist a Szegedi Tudományegyetem Társadalomelméleti Gyűjteményének munkatársai készítik, s 1881-től kezdődően mintegy 41 000 magyar nyelvű filozófiai publikáció bibliográfiai adatait tartalmazza, benne valamennyi 1881 után megjelent filozófiai periodika oldalain közölt publikációval, illetve a kiadásra került filozófiai könyvek bibliográfiai adataival. Az adatbázis folyamatos fejlesztés és kiegészítés révén lehetővé teszi a szerző, cím, tárgyszó, illetve számos más szempont szerinti visszakeresést. Készítőinek szándéka szerint biztosítani kívánja a magyar nyelvű filozófiai szakirodalom egészében történő tájékozódást.

⁴⁹ <http://minerva.elte.hu/mfsz/> illetve <http://filszemle.phil-inst.hu/>

Akadémia Filozófiai Bizottságának folyóirata. 1990 után évente 4-6 számmal jelentkezett, sokáig főként filozófiatörténeti orientáció jellemzi. A szerkesztőség 2010-ben átalakult és megújult, s mint referált filozófiai folyóirat évi négy alkalommal tematikus számokat jelentet meg,⁵⁰ s az egész hazai filozófiai élet fóruma kíván lenni. Megjelenésének korábbi rapszódikussága ellenére a legjelentősebb és legtekintélyesebb publikációs fórum, amelyet az, hogy referált filozófiai folyóirat lett, még inkább felerősít.

Az 1958-ban alapított, így ugyancsak nagy hagyományokkal rendelkező *Világosság*⁵¹ korábban világnézeti, jelenleg bölcsészeti-akadémiai folyóiratként határozza meg önmagát, évente négy alkalommal jelentkezik, s különösen tematikus számaival, illetve rovataival vált ki érdeklődést.

Athenaeum címmel a kilencvenes években jelent meg néhány éven át egy tematikus számokat megjelentető s nemzetközi szerkesztői gárdával működő, elsősorban tanulmányok, műrészletek fordításait közlő folyóirat, amely sajnos hamar megszűnt. Ilyen tematikus összeállítása volt a folyóiratnak a franciaországi Nietzsche-recepciót bemutató lapszám vagy a *Mi az esztétika?* című szám.

Az önmagát filozófiai esszé-folyóiratként meghatározó *Gond*, illetve a *Vulgo* című bölcséleti folyóirat Debrecenhez kötődött. Mindkettő a rendszerváltást követően a legizgalmasabb filozófiai vállalkozások közé tartozott. Az általuk képviselt észjárás és beszédmód sokkal inkább utalt a filozófia életvilág-jellegére, mintsem akadémiai stúdium voltára. Megszűnésükkel a kortárs magyar filozófiai élet sokat veszített.⁵²

Kolozsvár–Szeged–Nagyvárad jelzettel 1994-től lát napvilágot a *Kellék*⁵³ című filozófiai folyóirat, amely évente 2-3 számot jelentet meg, s jelenleg már a 40. számát jegyzi. Veszprémben 1995-től jelenik meg a *Pro Philosophia Füzetek*,⁵⁴ (Történet- és kultúrbölcséleti almanach), amelynek több mint ötven száma jutott el az olvasókhoz, mielőtt átalakult *Pro Philosophia Évkönyvvé*. Mintegy tucatnyi lapszám megjelentetése utána az 1999-ben indult pécsi *Passim* című folyóirat felfüggesztette tevékenységét. A *Polányiána*, a Polányi Mihály Szabadelvű Filozófiai Társaság folyóirata viszont 1990-től folyamatosan megjelenik, s a legutóbbi időkig évente 1-2 számmal jelentkezik. Az *Existentia*⁵⁵ című bölcséleti folyóirat 1991-ben kezdte meg tevékenységét a klasszikus filozófiai szellemiség képviselésében, s bár még mai is létezik, idegen nyelven megjelent számai alig érzékelhetőek a mai hazai filozófiai nyilvánosság számára. 1994-től *Különbség*⁵⁶ címmel jelenik meg kisebb-nagyobb rendszerességgel a szegedi filozófia szakos hallgatók folyóirata. A lapalapítási kedv máig nem hagyott alább. A Magyar Fenomenológiai Egyesület 2008-tól *Aspecto*⁵⁷ címmel ad ki filozófiai folyóiratot, amelynek szerkesztősége ugyancsak tematikus lapszámokban gondolkodik. 2007-ben kezdte meg működését az ELTE Filozófia TDK folyóirata, az *Elpis*.⁵⁸ Az Erdélyi Magyar Filozófiai Társaság

⁵⁰ Tematikus számokat jelentet meg *Filozófiai naturalizmus, A test, Okság, Irracionalitás, Hatalom* címeken.

⁵¹ <http://www.vilagosság.hu/>

⁵² Különösen a *Vulgo* fiatal szerkesztőgárdája által gondozott s a filozófia alternatív identitását megjelenítő vaskos lapszámok voltak izgalmasak.

⁵³ <http://www.prophilosophia.ro/hu/kellek-folyoirat/>

⁵⁴ <http://www.c3.hu/~prophil/>

⁵⁵ <http://www.existentia.hu/>

⁵⁶ <http://primus.arts.u-szeged.hu/philo/kulonbseg/diffindex.html>

⁵⁷ <http://www.fenomenologia.hu/aspecto/>

⁵⁸ <https://sites.google.com/site/elpiszfolyoirat/>

pedig 2010-től *Többlet* címmel ad ki negyedévi filozófiai lapot, helyet adva magyarországi műhelyekben szerkesztett tematikus lapszámoknak.

A filozófiai könyvkiadás területén mára ugyancsak jelentős funkcióváltással számolhatunk. A rendszerváltás éveiben a „szöveghiány pótlása” tűnt az egyik legfontosabb feladatnak, s ennek köszönhetően gazdag fordításirodalom jelent meg. Azóta ha klasszikus filozófiai művek fordítása tekintetében nem is érte utol magát a magyar filozófiai kultúra, de sokat behozott a lemaradásból. Az évek múlásával a hangsúly egyre inkább a kortárs filozófiai művek fordítása irányába tolódik el. Könyvkiadók tucatjai jelentenek meg filozófiai műveket, de csak kevés van köztük, amelyik szisztematikus és professzionális filozófiai kiadói tevékenységet folytat. Ám együttes tevékenységüknek köszönhetően filozófiai művek sokasága lát napvilágot és jut el az olvasókhöz. Ugyanakkor az általuk preferált filozófiai problematika, izlésvilág és orientáció tekintetében nagy különbségek mutatkoznak közöttük. A teljesség igénye nélkül néhány kiadói tevékenységére érdemes utalni.

Az *Atlantisz Kiadó*⁵⁹ tevékenységének köszönhetően számtalan klasszikus filozófiai mű jelent meg magyar nyelven. A kiadó *Mesteriskola*, *Kútnál*, *Kísértések*, illetve *Veszedelmes viszonyok* című sorozataiban többek között, *Platón*, *Descartes*, *Kant*, *Husserl*, *Wittgenstein* és *Foucault* műveinek, – sok esetben új fordításban történő közlése mellett – kortárs magyar filozófusok tematikus tanulmányköteteit is megjelenteti.

Jelentékeny filozófiai kiadói tevékenységet folytat a *L'Harmattan Kiadó*,⁶⁰ amely *Rezonőr*, *Argumentum*, *A filozófia útja*, *Cogito Könyvek*, illetve *Dasein Könyvek* című sorozataiban klasszikus és kortárs filozófiai művek fordításait jelenteti meg, (*Berkeley*, *Sartre*, *Libniz*, *Malebranche*, *Merleau-Ponty*), valamint kortárs magyar filozófusok tanulmányköteteinek közreadására is vállalkozik. Külön ki kell emelnünk a kiadó *Cogito Könyvek* című sorozatát, amely fiatal pályakezdő filozófusok első köteteit adja közre.

A pécsi *Jelenkor Kiadó*⁶¹ *Dianoia* című könyvsorozata elsősorban kortárs, illetve 20. századi amerikai, francia és német filozófusok jelentékeny műveinek a közzétételére vállalkozik (*Rorty*, *Lévinas*, *Derrida*, *Sloterdijk*), emellett a posztmodern, a pragmatizmus és a dekonstrukció tematikában magyar szerző tollából származó tanulmányköteteket is kiad.

Az *Osiris Kiadó* több filozófiai könyvsorozatot jegyez, így például az Osiris-Gond által kiadott *Horror Metaphisicae* sorozatot, amely kortárs magyar szerzők művei mellett *Heidegger*, *Habermas*, *Derrida*, *Rorty* és *Deleuze* műveinek fordításait közölte. Klasszikus művek közlésével, fenomenológiai, tudományfilozófiai, nyelvfilozófiai, kommunikáció-filozófiai, politikai filozófiai és filozófiatörténeti kötetek megjelentetésével jelentős filozófiai kiadói tevékenységet végez.

Az utóbbi évek egyik sokat ígérő vállalkozása az *Akadémia Kiadó* jóvoltából újrainduló *Filozófiai Írók Tára* című könyvsorozat, amelynek (Harmadik folyam) első kötete *Arisztotelész Lélekfilozófiai írásai-t* közölte.⁶² A kiadó emellett filozófiai kézikönyvek és lexikonok közreadásában is jeleskedik. Így külön ki kell emelnünk a *Filozófia* című vaskos Akadémiai kézikönyvet,⁶³ amely a filozófiai gondolkodás történetének alapos összefoglalása. A kézikönyv ön-

⁵⁹ <http://www.c3.hu/~atlantis/>

⁶⁰ <http://www.harmattan.hu/>

⁶¹ <http://www.jelenkor.com/>

⁶² *Arisztotelész: Lélekfilozófiai írások*. Bp. 2006.

⁶³ *Filozófia*. Főszerkesztő Boros Gábor. Bp. 2007.

álló kutatást végző magyar szerzők tollából származik, s korábban ilyen jellegű és terjedelmű kézikönyvre (filozófiatörténeti műre) ez nem volt elmondható.

Az *Aron Kiadó* a redszerváltástól kezdődően máig elsősorban kortárs magyar filozófusok nyelvfilozófiai, történetfilozófiai, esztétikai, alkalmazott filozófiai és magyar filozófiatörténeti tanulmányköteteit és kézikönyveit jelenteti meg.

A *Tipotex Kiadó*⁶⁴ főként kortárs filozófusok fordításköteteinek, illetve magyar szerzők tanulmányköteteinek a közlésével véteti magát észre.

Az *Attraktor Kiadó*⁶⁵ pedig eszmetörténeti és filozófiai tanulmánykötetei mellett az *Ad Hominem* című sorozatában klasszikus filozófusok monográfiáit adta közre.

A kilencvenes évek elején ígéretes vállalkozásként indult, majd csakhamar abbamaradt a *T-TWINS Kiadó* által gondozott *Athenaeum-könyvek* sorozata amely például *Schelling*, *Heidegger*, *Gadamer* műveinek fordításait, valamint néhány magyar szerző kötetét adta ki.

A felsorolás nem lehet teljes. Eseti vagy éppen szisztematikus jelleggel kiadók, illetve tanzséki és civil műhelyek sokasága publikál filozófiai műveket.

A filozófia ezen magyarországi intézményeinek, műhelyeinek áttekintéséből láthatjuk, hogy mára a magyar filozófiai élet valóban sokarcúvá és sokszínűvé vált, s talán éppen ez az egyik legnagyobb eredménye. Bár a filozófia akadémiai és oktatási intézményi struktúrájának folyamatos változása nem feltétlenül tett jót a hazai filozófiai praxisnak, de az már annál inkább pozitív fejleménynek tekinthető, hogy kiszélesedett a filozófiai folyóirat- és könyvkiadás, megélénkült a civil infrastruktúra. Noha a filozófia a magyar szellemi és tudományos élet (szerves, de nem meghatározó) részévé vált, és sokkal kevésbé tekinthető elszigetelt vagy éppen ideológiailag befolyásolt tudásnak, mint korábban bármikor, ám helyzetét a legkevésbé sem tekinthetjük kielégítőnek.

Összegző leltárunk elején azt állítottuk, hogy a magyar filozófiai hagyományra a megkésetttség és az elszigeteltség jellemző. E jellemvonások ugyanakkor már kevésbé érvényesek a jelenre. Azáltal, hogy mára a magyar filozófiai kultúra részévé vált az európai szellemi vérkeringésnek, és szerves kapcsolata alakult ki az európai filozófiai centrumokkal, a megkésetttség és az elszigeteltség jellemvonása érvényét veszítette. Ám filozófiai kultúránk receptív jellege továbbra is megmaradt, még akkor is, ha kétségtelenül vannak a mai magyar filozófiai életnek eredeti személyiségei és teljesítményei. Mondhatnánk, hogy látszólag soha nem állt olyan jól a magyar filozófiai kultúra ügye, mint az elmúlt két évtizedben. Ám ez csak a látszat, s csak a korábbi évtizedek, évszázadok viszonylatában igaz. A mélyben az esetlegesség jellemvonásai dominálnak. Annak ellenére, hogy a filozófiai művek és gondolatok iránti olvasói érdeklődés növekedése az ezredfordulót követően is egyértelműen kimutatható, a filozófia kultúrán, tudományos életen belüli pozíciója továbbra sem tekinthető jónak. S ezen körülmények viszonylatában, a szakmai, szakmák közötti és személyes konfliktusok hálójában fájó tapasztalat a „filozófuscéh” érdekérvényesítő képességének a hiánya, a megosztottság és a meghasonlottság. Különösen fájó tapasztalat a filozófia és a humántudományok (általában vett) kultúracsinaló szerepének a folyamatos csökkenése, a filozófia életvitelszerű művelésének a fokozatos ellehetetlenülése. A filozófia mellőzhetőségének, luxus voltának kinyilvánítása már-már megszokott

⁶⁴ <http://www.tydotex.hu/>

⁶⁵ <http://www.attraktor.hu/>

fejlemény, ám ami újabban leginkább fájdalmas, az a politika megnyilvánulása, a „filozófia kriminalizálása”, amely nem pusztán intézményeket és személyes sorsokat érintett, hanem sajnálatos módon egyúttal a filozófiával, filozófusokkal szembeni társadalmi ellenszenvet és értetlenséget, illetve a szellemi/tudományos életen belül a filozófia elutasítottságát is fokozta.⁶⁶

Látni való, hogy számtalan kérdésre nem született még válasz. Így arra sem, hogy a kortárs magyar filozófiai élet tud-e élni jelenleg adott intézményesült lehetőségeivel, avagy a megosztottság, az egymást kioltó törekvések és akaratok megnyilvánulása, a pozícióvesztés, illetve a forráshiány válik meghatározó jellemvonásává, s a rendszerváltást követő talpraállítás után inkább befolyásának a folyamatos gyengülésével, lehetőségeinek beszűkülésével, szerepének csökkenésével kell-e számolnunk. S végső soron mindez vajon felveti-e a szubkultúrává válás lehetőségét? Mert az továbbra sem tisztázott, hogy mit is várhat a 21. század elején egy nemzeti kultúra, esetünkben a magyar kultúra a filozófiától. A kérdés korántsem partikuláris, lévén hogy a filozófia univerzális státusát, sőt identitását, ha úgy tetszik „mirevalóságát” érinti.

The Present Situation of Philosophical Thinking in Hungary (Institutions, workshops, social forums)

Keywords: Hungarian philosophical thinking, institutions, workshops, social forums

This paper presents the institutional structure and the most important workshops of contemporary Hungarian philosophical thinking. That includes philosophy's academic, higher educational and civic institutions, as well as newspaper and book publishing activity regarding philosophy. The paper's conclusion is that contemporary Hungarian philosophical thinking is diverse, although, besides all results achieved on the field of institutionalization, its position inside the broader scientific life is not that favourable, and it is to be feared that the situation can get worse in the future.

⁶⁶Az elmúlt év konfliktusairól, a magyarországi filozófiai élet belső fejleményeiről, az intézményi átalakulásokról, a filozófia „kriminalizálásáról”, illetve arról, hogy a filozófia egy politikai kampány következtében hogyan vált a közbeszéd negatív szereplőjévé, a 2011 januárjában induló *Hagyják abba a filozófusok rágalmozását* nevet viselő facebook-csoport oldala tájékoztat. <https://www.facebook.com/groups/filozofusok>